

Değerli konuklar hepinize saygılarımı sunuyorum.

Benim de aralarında bulunduğum TEPAV Konferans Düzenleme Komitesi, konferansın genel çerçevesiyle ilgili sunuşun tarafımdan yapılmasını uygun gördü. Aslında, bu genel çerçeve konferansa konu yasa taslaklarının bir değerlendirmesi eksikliklerinin belirlenmesi olarak da ifade edilebilir.

Dünyada yolsuzlukla mücadele konferanslarının tematik yapılması neredeyse bir gelenek haline geldi. Bir ay kadar önce benim de katıldığım -Varşova'da Polonya Hükümeti ve Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komiserliği tarafından ortaklaşa yapılan- konferansın konusu "İnsan Hakları ve İyi Yönetişim"di. Transparency International'la Guatemala Hükümetinin düzenlediği konferansın konusu "yasaya saygı" olarak belirlendi. Geçen yıl TEPAV'ın düzenlediği konferans "Yolsuzlukla Mücadelede kurumsal Yapılar" üzerineydi. Bu yılki TEPAV konferansının teması da "siyasi etik ve siyasi güvenilirlik" olarak saptandı. Bunun nedenlerinden birincisi, Adalet Bakanlığımızın siyasi etik, siyasetin finansmanı ve mal bildirimleri. konusunda hazırladığı taslaklar. Sanıyorum bu konuda sayın Adalet Bakanlığı temsilcisi yeterli açıklamaları yapacaktır. İkinci neden -ister adını iyi yönetim koyun , ister 'good governance' dedikleri iyi yönetim deyin- kaliteli bir kamu yönetiminin siyasi güvenilirlik olgusundan soyutlanamayacağı gerçeğidir. Dünya Bankası tarafından geliştirilen "iyi yönetim" verileriyle Uluslararası Saydamlık Örgütü tarafından her yıl yayımlanan Yolsuzluk Algılama Endeksleri arasındaki ilişki; yolsuzluk algılama endeksinde alt sıralarda yer alan ülkelerde, iyi yönetim koşullarının bulunmadığını; buna karşılık, iyi yönetim koşullarını geliştirerek ve bunların hayata geçirilmesini sağlayarak yolsuzlukları en aza indirmenin mümkün olduğunu göstermektedir. Aslında İyi yönetim de, demokrasinin bir bileşenidir ve yönetsel anomali olarak niteleyebileceğimiz demokrasiden sapmaların artmasıyla doğru orantılı olarak yolsuzluklar da geometrik olarak artmaktadır.

Siyasi etik ve yolsuzlukla mücadele kavramlarıyla birlikte ülkemiz açısından ilk akla gelen konu yasama dokunulmazlıklarıdır.

Avrupa Konseyi'nin 6 Kasım 1997'de benimsenen Yolsuzluğa Karşı Mücadelede 20 Temel İlke ile ilgili (97) 24 sayılı kararının 6'ncı maddesi "*Demokratik bir toplumun gerektirdiği ölçüde yolsuzluk suçlarının soruşturulması, kovuşturulması ya da hüküm verilmesinde dokunulmazlığı sınırlandırmak*" hükmünü içermekte; 27 Ocak 1999 tarihli Avrupa Konseyi Yolsuzluklarla Mücadeleye İlişkin Ceza Hukuku Sözleşmesi'nin giriş bölümünde bu kararlara atıfta bulunmaktadır. Birleşmiş Milletler Yolsuzlukla Mücadele Sözleşmesi de taraf devletler için bu yönde yükümlülükler getiriyor.

Guatemala'da 15-18 Kasım 2006 tarihleri arasında düzenlenen Uluslar arası Yolsuzlukla Mücadele konferansının "Siyasette Yolsuzluk, siyasi dokunulmazlık ve Bilginin Önemi" başlıklı bölümünde de bu konuya vurgu yapıldığı görülüyor.

Dolayısıyla, siyasi etik kuralları ve siyasi etik komisyonu aracılığıyla sağlanmak istenen amacın tam anlamıyla gerçekleştirilmesi için -üyeyi veya tarafı olduğumuz kuruluş ve

sözleşmelerin karar ve gereklerine de uyularak- öncelikle dokunulmazlıklar sınırlandırılmalıdır.

Bir diğer önemli konu yargılama ayrıcalıklarıdır. Aralarında müsteşar, vali, kaymakam, BDDK, TMSF ve Merkez Bankası görevlileri ile yükseköğretim personelinin de bulunduğu çok sayıdaki kamu görevlisinin rüşvet, zimmet, ihaleye fesat karıştırma gibi yolsuzluk suçları yönünden yargılama ayrıcalığı devam ettirilmektedir. Çözüm; 3628 sayılı kanunun bu ayrıcalığa olanak sağlayan-17'nci maddesinin ikinci ve üçüncü fıkralarının yürürlükten kaldırılarak, atanmış ve seçilmiş; tüm kamu görevlilerinin yolsuzluk sayılan fillerinin genel hükümlere göre soruşturulmasının ve yargılmasının sağlanmasıdır.

Şu sıralarda Strasbourg'da devam eden GRECO Türkiye görüşmelerinden önce hazırlanan GRECO Türkiye Raporunda da yolsuzlukla mücadeledeki en önemli eksiklikler olarak siyasi dokunulmazlıklar ve yargılama ayrıcalıkları gösteriliyor. Yani Türkiye'nin bu iki sorunu çözmeden yolsuzlukla mücadele alanında, -özellikle uluslararası muhataplarımız nezdinde- inandırıcı olması beklenemez. Çünkü önce "Büyük balıklar tavaya atılmalıdır."

Bu genel değerlendirmelerin dışında taslaklar özelinde de aşağıda yer alan eksikliklerin bulunduğu görülüyor:

Uluslararası literatürde ve TBMM Yolsuzlukları Araştırma Komisyonu raporunda patronaj (siyasi kayırmacılık) ve nepotizm (eş, dost, akraba kayırmacılığı) başta olmak üzere her türlü kayırmacılık yolsuzluk sayılmaktadır. Makedonya Yolsuzlukla Mücadele Kanunu'nun 29'uncu maddesi, yakın akrabaların işe alınması ya da terfileri için nüfuz kullanılmasını yasaklıyor. Taslaktaki etik kuralları arasında bu konuya ilişkin bir düzenlemenin bulunmaması önemli bir eksikliktir. Uluslararası metinlere göre seçimlerde veya referandumda oy kullanma hakkına sahip olanlara oy vermesi ya da vermemesi veya belirli bir siyasi parti, aday veya karar için oy kullanmasını sağlamak için hediye vermek, vermeyi vaat etmek veya kişinin yararına vaatte bulunmak 'seçim yolsuzluğu' olarak değerlendirilmekte; bu durumun tespiti, seçim sonucunun yada oylamanın geçersiz sayılmasına neden olabilmektedir.

298 sayılı Kanunda değişiklik öngören taslağın 132/c maddesi dolaylı olarak buna ilişkin bir düzenleme getirmekteyse de, bu yaygın seçim yolsuzluğunun adaylardan çok örgütlü olarak ve ev ev dolaşarak yapıldığı dikkate alınırса sadece adaylar için getirilen yasaklamanın ciddi bir etkisinin olmayacağı açıktır.

Zaman zaman siyasi saiklerle; kamu ihaleleri, teşvik veya muafiyet gibi işlemler yönünden kişilerin veya şirketlerin yararına ya da zararına ayrıcalıklı davranıldığı veya ayrımcılık yapıldığı biliniyor. Buna karşın, literatürde 'rant kollama' olarak adlandırılan bu yolsuzluk türünü engelleyecek bir düzenlemenin olmaması bir başka önemli eksikliktir.

Taslaklar, mal bildirimleri ile ilgili değişiklikleri de öngörüyor. Mal bildirimleri yönünden 'açıklık esası'nın getirilmesi, bu yönde yapılmak istenen en önemli değişiklik olarak göze çarpıyor. Ancak, 'açıklık' esasının, etkin bir mal bildirim sistemi ile mal bildirimlerinin denetimine ilişkin güçlü mekanizmalar oluşturulmadan tek başına yeterli olması düşünülemez.

Mevcut yasa ve Mal Bildirimi Yönetmeliği'ne göre; inceleme görevinin, hangi ölçülere göre yapılacağına dair ayrıntılı bir düzenlemenin olmayışı, mal bildirimleri üzerinde etkili bir iç kontrol sisteminin de olmadığı anlamına gelir.

Mal bildirimlerinin incelenmesine ilişkin iç kontrol sürecindeki en önemli eksiklik, mal bildirimlerinin bir önceki bildirimlerle karşılaştırılmasına karşın bildirimin doğru olup olmadığını tespiti yönelik yeterli ve nesnel inceleme, ölçme, saptama ve değerlendirme yöntemlerinin yasada ve yönetmelikte düzenlenmemiş olmasıdır. Yasa taslağının da bu eksikliği giderecek yeterli enstrümanlara haiz olmadığı görülüyor.

Gerek iç kontrol sürecinde, gerekse denetim elemanları tarafından yapılan inceleme ve idari soruşturmalar sırasında 'bankacılık sırrı', tapu kayıtlarına ulaşılmasındaki güçlükler gibi engellerin de yapılacak yasal düzenlemelerle aşılması gerekmektedir. Malvarlıklarının saydamlığının sağlanması önündeki en önemli engellerden bir diğeri, mal bildirimlerinin düzenli teftiş ve denetimler sırasında denetim elemanlarınca incelenebilmesi olanağının bulunmamasıdır.

Mal bildirimi formlarının, önceki yıllar bildirimleri ile kıyaslama ve çapraz kontrol yapılmasına olanak sağlayacak, değişmelerin nedenlerini, artışların kaynaklarını ve varsa borçlanma ve edinim usullerini gösteren bir biçimde düzenlenmesi; mal bildirimi formlarına edinim usulüne dair belgelerin eklenmesi sağlıklı bir denetim yapılmasının bir başka önkoşuludur.

Burada bir öneride daha bulunmak istiyorum: Bilindiği gibi Nüfus Hizmetleri Yasası ve ikincil mevzuat nüfus cüzdanlarının elektronik kart biçiminde düzenlenmesine olanak sağlıyor. Bu kartlara taşınmaz ve araç alım-satımlarıyla, belirli miktarın üzerindeki banka işlemleri kaydedilirse, bu kartlar, hem sebepsiz ve yasa dışı yollardan edinilmiş malvarlıklarına rahatça ulaşılması, hem de vergi kayıp ve kaçakların önlenmesi yönünde önemli bir araç olabilir.

Teşekkür ediyor; saygılar sunuyorum.